

S J E Ć A N J E

Ibro Ibrišagića - za zbornik

O nekim događajima prije 1941 godine dao sam izjavu u Sreskom arhivu u Banja Luci. Ovu izjavu bi htio dopuniti sa nekoliko podataka kojih se sjećam o radu napredne omladine na banjalučkoj gimnaziji. U mojoj generaciji kao napredni omladinci isticali su se drugovi Vlado Vitjuk, Mima Marjanac, ^{Breda} mlađji Stojnić, Mihajlo Kresić, Ratko Vojnović, Kemo Halimović, ^{Fony, Venca, Fahmy, Desir} ~~Dane Beronjović, Mito Džević~~ i još neki drugovi čijih se imena sada ne mogu sjetiti, a koji su u djelovanju "Mlade Jugoslavije" literarnog đjačkog udruženja na gimnaziji istupali kao napredni omladinci. O djelovanju "Mlade Jugoslavije" u razdoblju od 1939-1941 god. može dati podrobnije podatke ^{Ratko Vojnović} koji je dve godine bio predsjednik ovog udruženja. Sjećam se da smo u pomenutom razdoblju sastajali se u kući Keme Halimovića i čitali marksističku literaturu, raspravljajući o raznim problemima i proučavajući teoriju marksizma. Sigurno se sjećam da su na ovim sastancima sudjelovali osim Ratka Vojnovića, Keme Halilovića još Mima Marjanac, ^{Milica, Miroslav, Jovo, Branić, Miroslav, Miroslav} Milan Savić i još neki. Iz tog vremena sjećam se još jednog sastanka na Adi kojim je rukovodio mlađji Stojnić a tu su još prisustvovali Mihajlo Kresić, Dane Djidara a drugih se ne sjećam iako je to bila povećta grupa. Pred sam rat na banjalučkoj gimnaziji stalno su vodjeni sukobi između naprednih omladinaca i Ljotićevaca, pa su ovi sukobi poprimali i oblike fizičkog obračunavanja.

Pred sam rat 1941 god. od mlađjih drugova priključili su se naprednim omladinacima Vojo Plećaš kojeg smo upravo istrgli iz Ljotićevskih ruku, Mesud Ibrahimpašić, Hilmiya Burzić i još neki. Poslije okupacije naše zemlje a početkom nove školske godine, u septembru 1941 god. formirali smo grupu u kojoj su bili: Mesud Ibrahimpašić, Hilmiya Burzić, Sakib Maglajlić, Jaro Kolečka, Ibro Karabegović /iz Sanice/, Ova grupa se sastajala u toku 1941 god. i do ljeta 1942 god. u mojoj kući i u kući Sakibe Maglajlića. Na tim sastancima smo proučavali pojedine glave istorije SKP/b/, razne izvještaje i biltene koji su tada ilegalno proturani, pripremali se za odlazak u partizane, proučavali situaciju

u školi u cilju privlačenja poštenih omladinaca i borbe protiv ustaških elemenata. Osim toga ovaj aktiv se povezivao sa ilegalcima u svojim ulicama na sakupljanju materijala za šumu, odnosno za partizane. Sjećam se da smo u februaru 1942 god. bili odlučili da se svi prebacimo u partizane, ali je došla direktiva od strane Mjesnog komiteta lično od Fahreta Dedića, da ostanemo i dalje u B. Luci jer da je Osman Karabegović peručio da zasada niko ne prelazi kome baš ne gori pod petama. Pokoravajući se ovoj direktivi, aktiv je ostao u B. Luci. Tada smo radili pod vrlo teškim okolnostima, jer smo u razredu imali nekoliko opasnih ustaša od kojih se isticao Zvonko Špehar, Mutabđija Braco, Zvonko Brkić, Tomislav Dizdar, pa njihove prišipetlje Ratko Fux, i Dane Gamberger. Bili smo izvrgnuti stalnom provociranju od strane pomenutih ustaških nastrojanih djaka. Zbog njihovih denuncija i sumnjičenja ustaše su u dva maha pretresali moju kuću. Sjećam se da je u zimi 1942 god. negde kasno u noći banula grupa ustaša sa naprerenim pištoljima i puškama u moju kuću na čelu sa ustaškim košaljem Bohumilom B Vašku-om, u cilju da u mojoj štali uhvate drugove koji se prebacuju u partizane, kako mi je to sam Vašku prilikom pretresa rekao. Na sreću tu noć nije našao ništa, iako je pretresao i tavan moje kuće.

22 juna 1942 god. izvršeno je masovno hapšenje u B. Luci, pa sam i ja tom prilikom uhapšen a istovremeno samom iz mog aktiva i Sakib Maglajlić. Hapšenje je izvršeno rano ujutro prije svanuća, pa smo deportovani u Učiteljsku školu, a predveče istoga dana cijela grupa od oko 100 muškaraca i žena kamionima je prebačena u logor Stara Gradiška. Prilikom hapšenja uspjeli smo spriječiti hapšenje ostalih drugova iz aktiva na taj način što je moj mlađji brat Sakib odmah po mom hapšenju biciklom obavjestio ostale drugove. Sakib Maglajlić je pušten iz logora nakon nekoliko dana, vjerovatno na intervenciju porodice koja je uživala visok ugled građanske porodice, jer mi je otac za vrijeme stare Jugoslavije bio vjerski poglavica Muslimana u Jugoslaviji. Sakib Maglajlić nije odao ništa. U toku saslušanja koja su nadamnom vršena svatio sam da ustaše faktički ne znaju o našem radu ništa konkretno i samo nagađaju.

To mi je olakšalo odbranu pred klasnim neprijateljem.

Ovo hapšenje je izvršila ustaška nadzorna služba, pa je u tu svrhu u B. Luku došlo nekoliko ustaških policijskih asova iz Zagreba kao Kvaternik, Turkalj, Hajdarević i drugih manjih i većih ~~kaže~~ kolješa, ali je samo hapšenje izvršeno prilično nevješto i promašilo je cilj za kojim su išle ustaše. Radi se naime o tome da su ustaše tada pohapsile sve što je i najmanje bilo sumnjivo, pa se dogodilo da u ovoj grupi uhapšenika je bilo i takvih koji sa partizanskim pokretom nemaju nikakve veze. Poznato mi je da postoje dokumenti o ovom hapšenju sa spiskovima svih tada uhapšenih, pa zbog toga sada neću nabrajati sva imena kojih se ja sjećam.

U ovom svom sjećanju pomenut sam samo činjenice i imena, ne ulazeći u detalje i ne obrazlažući opširnije pojedine stvari radi toga što smatram da će i drugi o tome dati svoje izjave.

B. Luka, 10.3.1959 god.

Ibrisiagi Ibro
Ibrisiagi Ibro

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-146-11/99

SJEĆANJE

Ibrahima Ibrisiagića - za Zbornik

O nekim događajima prije 1941 godine već sam dao izjavu. Sada bih bio dopuniti sa nekoliko podataka o radu napredne omladine u banjalučkoj gimnaziji pred rat. Sjećanja su izbljedila ali sam ipak zadržao u svježoj spomeni niz naprednih omladinaca gimnazijalaca koji su se isticali u radu "Mlade Jugoslavije" literarnog udruženja na gimnaziji. Sjećam se Mirka Kovačevića, Adama Kovačevića, Ameta Hadžialilovića, Rade Bašića, Fahre Mahića, Josipa Nemeca, Slobodana Stojnića, Vlade Vitjuka, Mihajla Kresića, Ratka Vojnovića, Mine Marjanca i još nekih drugova čiji imena više ne mogu sjetiti.

O djelovanju "Mlade Jugoslavije" u vremenu od 1939 do 1941 podrobnije podatke može dati Ratko Vojnović, koji je i bio predsjednik ovog udruženja. "Mlada Jugoslavija" je bila organizacija u kojoj su se sakupljali napredni djaci i preko čije tribine su stupali u borbu protiv režimski nastrojenih djaka i profesora, a naročito u posljednjim godinama pred rat u borbu protiv ljotičevskih organizacija, koja je bila uhvatila prilično maha među bogataškim sinovima. Ljotičevci su naime u ovom razdoblju podupirani od strane fašističkih elemenata u banjalučkoj čaršiji i policiji, otpečeli sa širokom akcijom protiv komunizma i na taj način istupili kao otvoreni fašisti, što se u ratu od 1941 do 1945 g. naročito u Srbiji pokazalo sasvim tačnim. U ovoj borbi protiv ljotičevskog "zborna" napredni omladinci su odnijeli potpunu pobjedu, jer su sve šire mase djaka počele pristupati naprednom pokretu.

Nije potrebno podvlačiti, da je dolazilo i do fizičkih obračunavanja u krugu škole a i na drugim mjestima.

Iz pomenutog razdoblja sjećam se da se jedna grupa omladinaca sastajala u kući Keme Halimovića i tamo čitali marksističku literaturu, raspravljajući razna pitanja teorije Marksizma. Sjećam se da su na ovim sastancima sudjelovali Marinko Milojević, Mina Marjanac, Milan Savić, ja, Ratko Vojnović i još neki. Znam da su na naše sastanke navraćali i drugovi Mirko Kovačević, a čini mi se i jednom Ljubo Babić.

Još jedan sastanak iz predratnog perioda ~~još jedan se~~ ostao u sjećanju karakterističan. Radi se o sastanku jednog broja omladinaca na Adi na Vrbasu ispod rebrovačkog mosta negde 1940 g. Znam da su ovom sastanku prisustvovali Slobodan Stojnić, Mihajlo Kresić, Dane Djidara, a drugi se ne sjećam iako je to bila povećana grupa.

Pred sam rat 1941 godine napredni omladinci na gimnaziji su se priključili Vojo Plećaš, kojeg smo upravo istrgli iz neprijateljskih ruku Mesud Ibrahimpašić, Hilmija Burzić i niz mladjih drugova, koji su u nastupajućem ratnom periodu aktivno uzeli učesća u borbi protiv fašizma.

Poslije okupacije naše zemlje a početkom nove školske godine u septembru 1941 g. formirali smo grupu u kojoj su bili: Mesud Ibrahimpašić, Hilmija Burzić, Sakib Maglajlić, Jaro Kolečka, Ibro Karabegović (iz Sanice). Ova grupa se sastajala u toku 1941 god. a i do ljeta 1942 god. u mojoj kući i u kući Sakiba Maglajlića. Na tim sastancima smo proučavali pojedine glave istorije SKB/b/, razne izvještaje i biltene koji su tada ilegalno proturani, pripremali se za odlazak u partizane, proučavali situaciju

[Handwritten signature]

Arh. Bos. krajine B. Luka ABK 209 - MG - II/98

IBRAHIM IBRIŠAGIĆ , Banja Luka

Ja ću se u svom sjećanju zadržati samo na nekim možda sitnijim akcijama ali možda interesantnim, jer se o njima manje zna i manje govori, ~~ali~~ ^{one} što su po mom mišljenju imale dalekosežnog značaja za razvoj radničkog pokreta, odnosno za djelovanje Komunističke partije u predratnom periodu. 1939 godine bio sam još sasvim mlad; peti, šesti razred gimnazije. Sjećam se, preko ljetnih ferija, mislim na inicijativu Osmana Karabegovića, jer znam da sam i njega vidjao u prostorijama sadašnje desete osnovne škole (tada je to bio mekteb), da je organizirana jedna zanimljiva akcija pod vidom da se instruiraju siromašni muslimanski učenici koji su pali na popravni ispit. Instrukcije su obavljali Mirko Kovačević, Safet Fejzić, Ibro Sarač, Rifet Pašić mislim i Ahmet Hadžihalilović i možda još neki drugovi, kojih se ja ne sjećam. Meni je Mirko Kovačević uveo ~~me~~ ^{me} u to kako treba da radim sa djecom tumačio osnovne stvari iz Marksizma na taj način, što mi je govorio, da kada govorim o Sovjetskom Savezu na časovima geografije, i kada govorim o zemljama u svijetu, da nipošto ne zaboravim govoriti o snazi Sovjetskog saveza, o prvoj socijalističkoj zemlji, o uspjesima petogodišnjeg plana u Sovjetskom savezu, o privredi i sličnim stvarima. Naravno, da je meni to bilo prilično teško, jer je ~~moje~~ ^{moje} poznavanje Marksizma bilo bazirano uglavnom na beletristici, ~~na toj~~ ^{na toj} literaturi, koja je bila meni tada najpristupačnija. Sjećam se da sam u odjeljenju koji sam ja imao ^{zadatu}, podučavao 24 mladja djaka. ^{mi} smo tada podučavali za popravni ispit učenike do 4 razreda gimnazije. ~~U~~ ^U su svih 24 učenika na popravnim ispitima prošli, što je naravno kod mene izazvalo oduševljenje i veselje, jer je to bio moj prvi uspjeh. Ovu akciju spominjem zbog toga, što u ovome vidim dalekovidnost ~~današ~~ ^{današ}njeg partijskog rukovodstva u gradu, da se iskoristi svaka prilika na vaspitanju mladih generacija, na njihovom političkom izobražavanju i pripremanju za budući borbeni put tih generacija, koji je i uslijedio u toku Oslobođilačkog rata. I ~~čak~~ ^{čak}, ova akcija pokazuje jasno koliko je brige posvećeno toj važnoj zadaći odgoja mladih kadrova za borbu radničke klase Komunističke partije u nastupajućem vremenu.

Arhiv Bos. krajine B. Luk

ABK 209-MG - II / 99

Iz 1939 godine još ću spomenuti jednu zaboravljenu činjenicu, a to je da je Mirko Kovačević te godine izdavao u gimnaziji list, kojemu je dao ime "Iskra" po Ljensjinovoj "Iskri" i da je taj list on pisao svojom rukom štampanim slovima od prvog do posljednjeg slova, a list je imao svega dvije ili četiri stranice. Ne sjećam se sada tačno ni koliko je brojeva izišlo, samo se toga lista dobro sjećam i znam da sam ga i sam čitao, jer sam u njemu dao i ja jedan svoj literarni prilog. Naime, Mirko Kovačević mi je rekao da napišem jednu priču, valjda zbog toga što je znao da ja imam, da sam tada bar imao nekog smisla za pisanje. Ja sam napisao priču, koja je nosila naziv "U magli". Sjećam se i sada njenog sadržaja, koji je ~~o~~ tretirao jednu socijalnu temu. Jedan dječak u dronjcima, slabo obučen, a magla je bila jesenja, kišno vrijeme i on pred apotekom "Radočaj" plače. Jedan ga prolaznik zapita šta mu je, a on plače i kaže, da mu je dvodinarica, kako se tada zvala "čvrka", upala u kanal, a da on ne može, da kupi aspirin najci koja leži bolesna tamo negdje na periferiji. To je, koliko se sjećam, u priči bio opisan kao sin rudarskog radnika, i da mu majka bolesna očekuje aspirin, a ^{on}joj ne može da pomogne. Završetak je bio izveden na taj način, da je crvenim velikim slovima u izlogu stajao natpis Aspirin, a njegove dvodinarke više nema.

Bilo bi dobro, ako bi se neki drugovi sjetili tog lista i nešto više obradili i kazali možda nešto više, nego što sam ja rekao, jer ja sam dao samo taj prilog i mene je interesovalo baš ono što sam ja pisao kako to izgleda.

Ja mislim da bi se ova akcija oko pokretanja lista koju je možda mirko Kovačević proveo ~~na~~ na svoju inicijativu ili po direktivi Partije, da bi se vidjelo kako je ovakav rad pomagao širenju napredne misli među banjalučkim srednješkolcima i uticajem partije i SKOJ-a među njima. .

U djelovanju ljotičevaca na banjalučkoj gimnaziji, o borbi naprednih omladinaca sa njima, mislim da će biti govora i kasnije zato ja ovom prilikom ne bi, o tome rekao ništa, nego ću o tome govoriti kada bude skupni razgovor, tako ćemo se vjerovatno više prisjetiti raznih detalja. Mislim da bi u toj prilici za osvjtljavanje odnosno za detaljnije upoznavanje djelovanja ljotičevaca u Banjoj Luci bilo uputno pozvati i neke

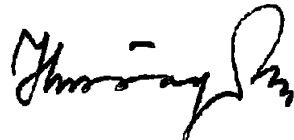
tadašnje veoma aktivne ljotičevce, koji su se kasnije u toku narodne revolucije otrijeznili i shvatili, da su tada bili u zabludi, pa su danas sasvim ispravni građani, naše zemlje, a koji bi mogli dati podrobnije podatke, nego što to možemo mi, koji smo se borili protiv njih.

Ja bih opisao još jednu akciju, koja je čini mi se takodjer zaboravljena, koja faktički nije ni izvršena, ali se pripremala da se izvrši, pa bi bilo dobro da se vidi kako je pripremana ta akcija, ko ju je pripremao itd.

Za 6 april 1941 godine znam da je pripreman miting u gradu Banjoj Luci i da su svim omladinci, djaci i radnici bili pozvani, a vjerovatno i odrasli radnici, ostali napredni radnici, da prisustvuju mitingu, koji je bio zamišljen kao protest protiv fašističkog nadirenja, nastavak onih manifestacija koje su izvršene 27 marta 1941 godine. Ja se više neću sjetiti drugova, koji su tada bili samnom na sastanku, jer mi smo održali tada jedan sastanak u kući Afana Demirovića to je sin Saliha Demirovića, koji je stajao pod pećinama. Ja vjerujem, da je na tom sastanku prisustvovao i Ibro Sarač, ali se ~~toga~~ više tačno ne sjećam lica koja su prisustvovala, samo se sjećam kako je tada govoreno da treba održati miting odnosno, kako se sutra treba organizovati ta akcija. Tada se već pretpostavljalo, da će policija na naše nastupanje reagirati i da će trebati izvršiti taktičko popuštanje odnosno razbijanje mitinga odnosno manifestacija na razne ulice, ako se policija pojavi na jednom uglu, treba druga grupa odmah da se odvajaju i da izvikuje iste parole na drugoj strani. Dakle, takvom taktikom mi nismo smjeli da dopustimo da nam policija onemogući i razbije ovaj miting, nego da on kroz čitav grad prodje. Ova akcija nije izvršena, miting nije održan iz poznatih razloga, jer je već u 5 sati ujutro 6 aprila 1941 godine Beograd bio bombardovan i Njemci su napali na našu zemlju, te nije moglo ni doći do održavanja predviđenog mitinga u Banjoj Luci. Medjutim, planiranje ove akcije spominjem zbog toga što to pokazuje sa koliko budnosti i stalnog praćenja događaja je tadašnje partijsko rukovodstvo vodilo računa o svim mogućnostima vođenja, podržavanja i rasplamsavanja revolucionarnog stanja u masama, kako bi se u datom momentu što efeksnije mogle djelovati protiv mranih sila.

Kada sam govorio o onom kursu 1939 godine, koji je održan u mektebu, zaboravio sam napomenuti, da ~~je~~ tada od strane učenika viših razreda bila podučavana ne samo muslimanska djeca, nego i djeca drugih vjersispovjesti, naime, da je to bila samo maska pod kojom se taj kurs skrivao, jer ja se dobro sjećam da je u grupi koju sam ja podučavao bilo djece sa Lauša rudničkih radnika i drugih vjera što pokazuje da je širina zahvata ustvari bila namjenjena što obuhvatnijem ispomaganju siromašnih učenika s jedne strane, a s druge strane da se što više mladih djaka kroz ovakav jedan rad nađe na put političkog razmišljanja.

O drugim akcijama kojih se ja još sjećam; sastanci grupa simpatizera prije rata ili akcije šireg zamaha kao što su izlet u Trapiste, manifestacije povodom napada Njemačke na Čehoslovačku republiku, onda 27 mart 1941, djelovanje ljotiševaca, borba protiv njih itd., o tome svemu mislim, da će biti pogodnije, ako nas više razgovara, jer to su manje više poznata fakta i potrebno je da se sagledaju sa više aspekata, iz više uglova da se promatraju ti događaji, kako bi se dobila što bliža istina. Naime, uopšte govoreći o sjećanju, memoari- ma pojedinih učesnika mora se imati na umu činjenica da svaki učesnik doživljava stvari na sebi svojstven način, jer to je sve vezano za emocionalno doživljavanje, a to znači u svakom pojedinom slučaju drukčije. Ako hoćemo izvući čistu istinu iz događaja onda će najbolje biti, da o njima porazgovaramo zajednički tj. o svakoj akciji onih ljudi koji su učestvovali u njima.

Ibrahim Muhamed 1973

Benny Lual

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209 - MG - II/99